

Saxån-Braåns vattenvårdskommitté

YTTRANDE

1(6)

SXLSTYTT.DOC

1994-12-19

Miljöenheten
Länsstyrelsen
205 15 Malmö

Miljövårdsprogram för Skåne

Saxån-Braåns vattenvårdskommitté har fått Länsstyrelsens förslag till miljövårdsprogram på remis. Förslaget inrymmer förutom själva programmet åtta underlagsrapporter och en sammanfattning. Kommittén har i huvudsak granskat och kommenterat de delar av programmet som berör kommitténs verksamhetsområde.

Allmänna kommentarer

Vi har med stor entusiasm tagit del av dokumenten från länsstyrelsernas miljövårdsenheter. Vi konstaterar att här finns grunden för att skapa ett program av stor betydelse för miljövårdsarbetet i vår landsända. Redigerar man ihop de olika dokumenten på ett attraktivt och pedagogiskt sätt kan de att tjäna som inspirationskälla och rättesnöre för både ideella krafter och myndigheters idoga arbete mot ett angenämt kretsloppssamhälle.

Vi saknar en diskussion om de i programmet uppsatta miljömålen är de riktiga målen. Behövs det ytterligare och andra mål för att nå en hållbar utveckling? Kommer de föreslagna åtgärderna att leda till att de uppställda målen nås och är de målen tillräckliga för att uppnå en hållbar utveckling. Det är bra att de nationella målen diskuteras och bryts ned på regional nivå. Miljövårdsprogrammet bör även formulera mer långsiktiga miljömål (i 100 årsperspektiv), även om man bara kan föreslå åtgärder som tar ansats i riktning mot dessa. Det 50% reduktionsmålet för kväve och andra mål är till stor del präglade av viljan att göra eller rädslan för att inte kunna göra något i stället för att utgå från behovet. Miljövårdsprogrammet bör osminkat beskriva vad som behövs, för att först därefter diskutera vad som kan göras och när.

Det vore värdefullt om miljöproblemen i Skåne även diskuteras i ett nationellt och ett internationellt perspektiv. T ex produktion av föroreningar per ytenhet, per person och koncentration i olika länder och landsdelar (se t ex SNV Rapport 4134).

Generellt överensstämmer de nationella målen/åtgärderna med de regionala. I vissa fall krävs för att uppnå de nationella målen att de regionala målen och åtgärderna går betydligt längre än de nationella.

Vi saknar en diskussion om hur vi skall kunna kontrollera om vi lyckas med att uppnå de nationella/regionala målen. Vad skall göras om vi inser eller anar att målen inte kommer att uppnås?

Miljöövervakning (dvs att beskriva tillståndet i miljön, bedöma hotbilder och följa upp effekterna av genomförda åtgärder) är av stor betydelse för att se om vi är på väg mot de uppställda målen. Länsstyrelsen bör arbeta för att överföringen av miljöövervakningsdata och därtill relaterade kunskaper kan flöda fritt och enkelt mellan olika organisationer. Varför diskuteras inte användningen av länsstyrelsen ADB system för miljödata (KRUT) i miljöövervakning och uppföljning av åtgärderna för att uppnå miljömålen? Det bör finnas en strategi för kunskapsöverföring av data med anknytning till miljövårdsprogrammet mellan kommun och länsstyrelsen. En hel del av det praktiska miljövårdsarbetet kommer att ske på kommunal nivå.

För att genomföra flera av de nödvändiga åtgärderna behövs olika instrument att tvinga fram åtgärderna. Erfarenheten visar att det inte räcker med att skriva att det skall göras i ett miljövårdsprogram. Det är av stor vikt att ansvarsförhållanden för genomförandet av miljövårdsprogrammet klargörs så att inte vissa frågor hamnar mellan olika myndigheter. Hur skall myndigheter eller andra aktörer som vidtar åtgärder som motverkar de uppställda målsättningarna hanteras? Vad hände med de förra miljövårdsprogrammen? Vad lyckades och vad misslyckades och varför? Vad har vi lärt oss av det?

Generellt envisas man i statliga utredningar med att inte styrka sina påståenden med referenser, detta minskar trovärdigheten. Vi noterar med tillfredsställelse att det finns referenser i underlagsrapporterna och även till viss del i förslaget till miljövårdsprogram. Dock saknas referenser på åtskilliga ställen där de skulle behövas för att bedöma trovärdigheten i gjorda påståenden.

Det förefaller lite märkligt att göra ett gemensamt miljövårdsprogram för bägge länen i Skåne. Malmöhus län är generellt mycket tätbefolkat medan Kristianstads län närmast kan karakteriseras som en glesbygd och därmed är miljövårdsproblemen olikartade i de två länen.

I diskussioner om vilka åtgärder som skall vidtas för att motverka en besvärande förorening eller åtgärder som går mot ett uthålligt samhälle får man ofta höra: Jo, det vore väl bra, men det är inte realistiskt. Vi uppmanar länsstyrelsen att i miljövårdsprogrammet tydligt påpeka och visa att det är de som motsätter sig kretsloppsinriktade åtgärder som är orealistiska.

Kommentarer till "Förslag till regionala mål och åtgärder"

Övergödning av mark och vatten

Förslaget till regionalt mål " att markläckaget av kväve från åkermark bör minska med 50 % med utgångspunkt från 1985 års nivå leder till att det nationella målet med en 50 % reduktion inte kan uppnås. I en stor del av Sverige kan inte läckaget minskas med 50 %, därför måste regioner med höga läckage från åkermark minska sina läckage mer än 50 %. Transporten av kväve från vattendragen till havet beräknas i västra Skåne vara 17 gånger högre än den naturliga transporten (SNV Rapport 4134).

Behovet av detaljerade miljömål och åtgärdsinsatser för vattendragen betonas starkt. Dock framgår det inte vem eller vilka som skall vara ansvariga för genomförandet. Flera av vattendragsorganisationerna i västra Skåne har redan gjort detaljerade förslag på landskaps- och vattenvårdande åtgärder.

Problematiken med de stora fluktuationerna i vattenföring i de utdikade, kulverterade och uträtade vattendragen behandlas inte tillräckligt ingående.

Förslaget till åtgärder för att begränsa läckaget av närsalter från åkermark är väl tamt. Det nationella målet med 10% ekologisk odling bör självfallet genomföras regionalt. Riktigt genomförd ekologisk odling medför på sikt ett minskat läckage av närsalter. Kommuner, landsting och andra offentliga institutioner bör rekommenderas att köpa in KRAV-märkta livsmedel. Lantbrukarna bör aktivt informeras om ekologisk odling. Målet för ekologisk odling bör sättas betydligt högre i Skåne än för övriga delar av landet.

Länsstyrelsen bör arbeta för att inrättandet av skyddszoner föreskrivas i lag. Skyddszoner, ekologisk odling till 10% m.fl. åtgärder är inte tillräckliga för att ens nå en 50% reduktion av kväveutsläppen. Därtill krävs att jordbruket ställs om till mindre intensiv odling genom minskade gödselgivor. I många sammanhang framförs anläggandet av våtmarker (dammar) som ett av många effektiva sätt att minska närsalttransporten till havet. Länsstyrelsen bör arbeta för att anläggning av dammar, som en av flera åtgärder, att minska närsaltläckaget från åkermark.

Kommunerna bör rekommenderas att upprätta miljöövervakningsprogram för kustzonen där akuta och långsiktiga förändringar i havsmiljön bevakas. Förslaget till åtgärder för att minska läckaget av närsalter från skogsmark är bra. Förslaget bör dock kompletteras med någon form av kontrollprogram för områden där det finns risk för kraftigt ökat markläckage.

Sett i ett långt perspektiv är nuvarande hantering av avloppsvatten inte hållbart. Problemet är att hantera resurser som vatten, fosfor och kväve på ett sätt som är uthålligt, snarare än att genom dyrbar och energikrävande teknik bli kvitt de resurser som genom vårt sätt att leva hamnar på fel plats.

Ett miljöprogram som skall leda till hållbar utveckling bör innehålla följande:
 Alternativa metoder för behandling av urin och fekalier där främst urinets näringsinnehåll kan nyttiggöras tas fram. BDT-vatten bör i första hand ske i lokala lösningar. De kommunala reningsverken kommer att finnas kvar under en övergångsperiod men belastningen kommer, i takt med att de alternativa systemen byggs upp, att minska. Energiintensiva och högteknologiska lösningar bör undvikas vid val av reningsprocesserna.

En utbyggnad av kommunala verksamhetsområden för avloppsvattenbehandling bör ej ske. Istället skall, genom ekonomiska och andra styrmedel, en utbyggnad av källsorterande avloppssystem på landsbygden stimuleras. Användning av tvätt- och rengöringsmedel som innehåller fosfor eller andra miljöstörande komponenter bör, med hjälp av utbytesregeln i lagen om kemiska produkter, utmönstras.

Lokalt omhändertagande av dagvatten bör ske från såväl ny bebyggelse som från befintlig bebyggelse. Kommunerna bör upprätta åtgärdsplaner för lokalt omhändertagande av dagvatten.

Påverkan genom metaller

Ett program bör utarbetas för att helt avveckla all användning av kvicksilver, bly och kadmium. Den ackumulerade metallmängden är ständigt ökande och bör granskas! Den samlade mängden metaller i teknosfären är så stor att vi bör betrakta den framtida kontamineringsfaktor som hänger samman därmed. De nationella åtgärdsmålen för begränsningar av metallutsläppen bör betraktas som minimikrav. För områden med hög belastning måste målen skärpas.

En stor del av metallspridningen härrör inte från fasta källor utan sker genom den diffusa spridningen via varor och produkter som används i samhället. Den diffusa spridningen av metaller är svår att få grepp om innan flödena av metaller i vårt samhälle är ordentligt kartlagda. En sådan kartläggning bör göras i Skåne. Kommunerna bör åläggas att utreda kvicksilverspridningen till avloppsvattnet och upprätta saneringsplaner.

Det regional målet för kvicksilverhalt i fisk bör sänkas från 0.5 till 0.2 mg/kg våtvikt. Halter som överstiga detta värde är att betrakta som förhöjda halter! Kvicksilverhalten i fisk från Öresund bör undersökas regelbundet. Miljöförvaltningen i Landskrona har vid en undersökning av fisk som saluförts i handeln och fångats i Öresund funnit torsk där gränsvärdet 0.5 mg/kg våtvikt överskrids. Kvicksilverexponeringen för människor via fisk måste begränsas.

Exponeringen av kadmium kan begränsas genom minskad användning av handelsgödsel och kommunalt slam, ökad ekologisk odling, förbud för nickel-kadmium batterier och begränsning av kadmiumhalten i bromsbelägg.

Påverkan genom organiska miljögifter

Saxån-Braåns vattenvårdskommitté tar årligen prov på Saxåns vatten i Häljarp, nära Saxåns utflöde. Mellan 1988 och 1993 analyserades 28 prov med avseende på

bekämpningsmedelsrester. I 27 av dessa prov påvisades rester av bekämpningsmedel. Totalt har 11 olika bekämpningsmedel påträffats i åvattnet.

I det grundvattenkontrollprogram som Landskrona miljönämnd årligen genomför, har rester av bekämpningsmedel påträffats i fyra av fem undersökta brunnar. Användningen av lågdosmedel innebär att det sprids ämnen med hög giftighet trots att man med dagens analysmetoder har mycket liten möjlighet att kartlägga spridning och förekomst utanför spridningsområdet.

Det är inte acceptabelt att rester av bekämpningsmedel återfinns i livsmedel, grundvatten eller ytvatten. Användningen av bekämpningsmedel i jordbruket måste därför minskas och på sikt elimineras helt. För att detta skall bli möjligt krävs kraftigt utökad information till jordbruket, ökad efterfrågan på alternativodlad mat och stöd till utveckling av alternativa odlingsmetoder.

Anspråk mot särskilt värdefulla områden

Det är mycket bra att det i förslaget till regional mål framförs att det skånska landskapets speciella särart skall skyddas. Det finns annars en risk att många i och för sig vällovliga biotop- och landskapsförbättrande åtgärder kan sudda ut just det typiskt skånska. Naturen skulle därmed bli allt mera likartad över stora delar av landet.

För att skydda särskilt värdefulla områden är det viktigt att ansvarsfördelningen tydligt framgår. Förbättringar krävs troligen även när det gäller lagstiftning och finansiering. Ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter måste göras tydlig. Det finns en uppenbar risk att värdefull natur förspills på grund av att myndigheterna skjuter över ansvaret till varandra.

Kommentarer på underlagsrapporterna

Skånes Naturförutsättningar M län

Underlagsrapporten ger en bra översikt av Skånes naturförhållanden. Dock bör den kompletteras med fler och inte fullt så schematiska illustrationer.

De skånska geologiska förhållanden gör området tåligare mot vissa typer av föroreningar t ex förorening än stora delar av övriga Sverige. Det kan framhållas att det är tur för oss det! Den skånska geologiska förhållanden gör också att vi genererar en hel del föroreningar, genom ett intensivt jordbruk och ett tätbefolkat landskap.

Återanvändning är bra, men kartorna över Kävlingeåns vattensystem 1815 och 1950 används på allt för många ställen. Vi är trötta på dem. En karta över Saxån-Braån av i dag där vattendragets underjordiska liv (större kulvertar) framgår kan kanske tjäna som illustration av de omfattande förändringar som vattendragen genomgått. Vi bjuder, se bilaga.

Framställningen skulle vinna på om bättre och mer detaljerat kartmaterial används.

Underlagsrapport Mark och Natur.

En bra och osminkad översiktlig beskrivning av tillståndet i den skånska naturen. Slutsatserna är relevanta och tydliga. Rapporten kan vinna på om slutsatserna och prognoserna lyfts fram så att de blir tydliga även för dem som inte läser hela texten. Underlagsrapport blir ännu bättre om några av beskrivningarna kompletteras med klargörande figurer som kan användas i argumentationen för miljövårdande åtgärder. Figurerna på sid 8 och 9 bör förklaras så att de blir begripliga för icke naturvetare. Stycket om utveckling - prognos under våtmarker bör utvecklas och förbättras samt förses med referenser. Denna underlagsrapport kan tillsammans med "Skånes Naturförutsättningar", med kompletteringar, bli till stor nytta för olika aktörer på miljövårdsmarknaden.

Underlagsrapport Miljöövervakning

Rapporten ger en hygglig bild av den miljöövervakning som sker i länet. Dock har en tycks en del av den kommunala miljöövervakningen vara okänd för länsstyrelsen. T ex Landskrona kommuns övervakning av kustnära vatten som pågått en tid.

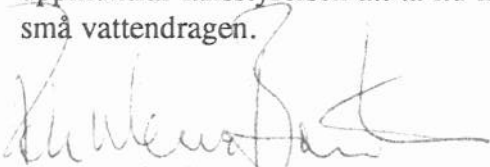
Vi finner det anmärkningsvärt att Länsstyrelsen datasystem KRUT (Kalkning Recipientkontroll UTsläppsdata, ett ADB-system för miljödata) inte nämns som ett viktigt instrument i arbetet med miljöövervakning! Vidare finner vi det synnerligen anmärkningsvärt att den pågående och potentiella kommunala (lokala) miljöövervakningen och nyttan därav knappast beaktas i rapporten. Kommunerna har möjligheterna och makten att besluta om en hel del åtgärder som kan främja tillståndet i miljön. Det är av stor vikt att internationell, nationell, regional och lokal miljöövervakning kan utnyttjas i det kommunala miljöarbetet.

Underlagsrapport Vatten

Sjöar och vattendrag

Bra beskrivning av situationen i länets vattendrag.

Anmärkningsvärt att de mindre åarnas näringstransport till havet inte diskuteras i termer av kväve- och fosfortransport och del av den totala avrinningen till havet. Det fattas en viktig post. Det saknas en överskådlig beskrivning av de samlade utsläppen av kväve, fosfor, och BOD i havet från vattendragen, industrier och ARV. Det saknas en beskrivning av orsakerna till de stora och besvärande fluktuationer i vattenföringen i de skånska slättlandsåarna. Trist att diskussionen om förändringar i kväve- och fosfortransporten slutar år 1991. Glädjande är att problemen med bevattningsuttag behandlas ingående. Vi uppmuntrar länsstyrelsen att ta itu med de olagliga och förödande bevattningsuttagen från de små vattendragen.

Peter Weibull Bernström
ordförande

**Saxån och Brååns avrinningsområde
öppet vatten (tjock linje) och större kulvertar (tunn linje)**

